

X. ARCHEOLOGINIŲ PAMINKLŲ ŽVALGYMAS

41 pav. Archeologinių paminklų žvalgymas.
Fig. 41. Survey of archaeological monuments.

ŽVALGOMIEJI ARCHEOLOGINIAI TYRIMAI MARIJAMPOLĖS IR VILKAVIŠKIO RAJONUOSE

Renaldas AUGUSTINAVIČIUS, Bronius DAKANIS, Laurynas Vitas KURILA

2001 m., vadovaujantis VPK 2001 01 21 sprendimu Nr. 67 „Dėl pagrindinių apskaitos darbų užbaigimo“ bei KPC 2001 m. Archeologinių vietų apskaitos, tyrimų ir inventorizacijos programomis, buvo žvalgytos ir tirtos Marijampolės bei Vilkaviškio r. neaiškios vertės archeologinės vietos, įrašytos į respublikinės ir vietinės reikšmės kultūros paveldo objektų sąrašus: spėjama Gulbiniškių, Brusbarto akmens amžiaus gyvenvietė (AR 334, Marijampolės r.), spėjamas Ožkabalių kapinynas (AV 1800) bei spėjami Ragaišių, Aspertavo, vad. Juodkalniu (AV 2024), ir Šakių (AR 1428) piliakalniai (Vilkaviškio r.). Iš viso ištirtas 104 m² bendras plotas.

Kasinėjimų metu buvo žvalgyta ir PR Vištyčio (Vilkaviškio r.) apyežerės dalis, kurioje 1969 m. V. Daugudis mini buvus Žirgėnų senovės gyvenvietę. Dėl duomenų stokos jos lokalizuoti nepavyko. Virbalio miesto laukuose nustatytas vėlyvojo geležies amžiaus kapinynas. Nufotografuoti vietinių gyventojų surinkti metaliniai dirbiniai (balnakilpės, žalvarinis kalavijo makšties apkalas ir kt). Be to, aplankytos ir kitos archeologinės vietos: Kunigiškių piliakalnis ar spėjama Virbalio senoji miesto vieta (Vilkaviškio r.).

Žvalgyta spėjama Gulbiniškių, Brusbarto akmens amžiaus gyvenvietė (AR 334, Marijampolės r.) yra kelio Marijampolė–Kalvarija dešinėje pusėje, Sūduonios upelio kairiajame krante. Nustatyta, kad spėjamos senovės gyvenvietės

vieta yra buvusio priešistorinio ežero duburyje, jo giliausioje vietoje–guolyje. Todėl tarpukaryje durpėse rastas žeberklas (?) yra tik radimvietė, nes esant tokioms gamtinėms sąlygoms, kurtis ir gyventi žmonės negalėjo.

Vienas 2x2 m dydžio šurfas buvo ištirtas spėjamame Ožkabalių kapinyne (AV 1800, Vilkauskio r.). Jame archeologinių radinių ar žymių neaptikta. Apklausus vietinius gyventojus, nustatyta, jog čia dr. J. Basanavičiaus minimo Geležinkalnio jie nežino, tik atsimena, kad prieš II Pasaulinį karą, apie 1935 m., buvo išartas tarp statmenai vienas kitam sustatytų akmenų įdėtas puodas. Ši vieta yra apie 300 m į PV už dabartinės spėjamo kapinyno teritorijos. Kadangi Geležinkalnis neaptiktas, o Vilkauskio r. yra keli Ožkabalių kaimai (pastarasis – Šeimenos sen., dr. J. Basanavičiaus gimtinė – Bartininkų sen.) spėjome, kad bus suklysta lokalizuojant dr. J. Basanavičiaus 1911 m. tyrinėtą Ožkabalių kapinyną. 2002 m. aplankius dr. J. Basanavičiaus gimtinę, preliminariai kapinynas lokalizuotas apie 0,5 km į Š nuo dabar esančio dr. J. Basanavičiaus memorialinio tėviškės muziejaus (Ožkabalių k., Bartininkų sen.), ant masyvos iš apylinkių išsiskiriančios aukštumos viršaus.

Spėjamas Ragaišių, Aspertavo piliakalnis, vad. Juodkalniu (AV 2024, Vilkauskio r.) yra apie 1,1 km į ŠV nuo

Pajevonio Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios, 0,6 km į PV nuo kelių Pajevonis–Virbalis ir Vištytis–Bartininkai sankryžos, dešiniajame Jevonio krante. Pats piliakalnis ties pagrindu yra apie 160 m ilgio PV–ŠR kryptimi ir apie 80 m pločio ŠV–PR kryptimi, su vos viršuje išsiskiriančia pailga trikampio plano aikštele. Šlaitų aukštis siekia iki 10 m, stačiausi – R, PR dalyse. Š bei V aikštelės dalis turi iki 0,95 m pakilumą lyg pylimą. Be to, čia piliakalnio šlaitai leidžiasi į žemiau esančią 12 m pločio terasą. Piliakalnio V ir Š dalyse, tarp minėtos pakilumos (pylimo ?) ir terasos, iškasti apkasai. Gana gilus griovys (apkasas ?) yra apie 27 m į R nuo V piliakalnio galo. Čia jis aikštelę kerta statmenai. Taip pat piliakalnyje aptiktos ir žvyruobės (Š dalyje). Vietiniai gyventojai mini, jog ant piliakalnio I Pasaulinio karo metu buvo įsitvirtinę vokiečių, o II Pasaulinio karo metu – rusų kariai. Matyt, jie ir bus palikę šią duobę bei apkasus. Kadangi iš apkasų ir duobių išmestos žemės suformavo pakilumą – „pylimą“ bei žemiau esančias terasas, R aikštelės dalis yra kiek aukštesnė negu V, susidaro įspūdis, jog tai neabejotinas piliakalnis. Tokiu būdu nuspręsta tirti visos aikštelės perimetru 1 ir 4 m² šurfais bei ties vakaruose esančiu pylimu (?) ištirti jam statmenai 2x5 m dydžio perkasą. Iš viso ištirtas 39 m² bendras plotas. Nustatyta, jog spėjamame piliakalnyje įtvirtinimų ar kultūrinio sluoksnio žymių nėra arba jis gali būti sunaikintas I ir II pasaulinių karų metu tvirtinant kalvą. Valstybinės archeologijos komisijos medžiagoje minima, jog ant kalvos buvęs akmuo su ženklais. Šios ekspedicijos metu jis neaptiktas.

Žvalgomieji archeologiniai tyrimai atlikti ir spėjamame Šakių piliakalnyje (AR 1428, Vilkaviškio r.). Jis yra 2 km į ŠV nuo spėjamo Ragaišio, Aspertavo piliakalnio, vadinamo Juodkalniu, 1,95 km į ŠR nuo Šakių ežero, 1,6 km į Š, ŠV nuo Jevonio pralaidos kelyje Bartininkai–Vištytis, Jevonio kairiajame krante. Piliakalnis yra apskritimo formos, vos ištemptas Š–P kryptimi, apie 30 m skersmens viršuje. Šlaitai siekia iki 5 m aukščio, stačiausi R piliakalnio dalyje. Apie 17 m į Š nuo piliakalnio yra kita maža, tarsi grioviu apkasta kalvelė kaip pilkapis, vadinama piliakalniuku arba Aukuro kalneliu. Ji – 22 m skersmens ir apie 2,4 m aukščio. Išlikęs tik pasakojimas, kad abi kalvelės supylė kareiviai kepurėmis. Kadangi Šakių piliakalnyje nepastebėta gynybinių įtvirtinimų ir neatrodytų, jog jo aikštelė buvo kada nors pritaikyta gyvenimui, nutarta, kad žvalgomieji archeologiniai tyrimai bus atliekami keliais etapais. Iš pradžių piliakalnio apylinkėse bus ieškoma senovės gyvenviečių liekanų, o tik jų neradus – šurfojama piliakalnio aikštelė ir jo papėdės. Stengiasi tirti ne mažesniais kaip 2x2 m dydžio šurfais bei juos išdėstyti kuo platesniu ruožu. Iš viso ištirtas 61 m² plotas. Archeologinių radinių, išskyrus kelias XVIII a. (?) žiestų puodų šukes, ar priešistorinės antropologinės veiklos žymių neaptikta.

Atlikus žvalgomuosius archeologinius tyrimus Vilkaviškio ir Marijampolės r. nustatyta, kad į Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros vertybių registrą, neaptikus archeologinę vertę pagrindiančių duomenų, spėjami Ragaišių, Aspertavo, vadinamo Juodkalniu, (AV 2024)

ir Šakių (AR 1428) piliakalniai bei spėjama Gulbiniškių, Brusbarto akmens amžiaus gyvenvietė (AR 334, Marijampolės r.) nebus įrašyti. Kitais metais numatoma žvalgyti ir atlikti žvalgomočius archeologinius tyrimus naujai surastuose archeologiniuose objektuose – spėjamuose Ožkabalų, vadinamo Geležinkalnių, ir Virbalio miesto laukų kapinyuose.

ARCHAEOLOGICAL SURVEY IN THE MARIJAMPOLĖ AND VILKAVIŠKIS DISTRICTS

During the archaeological survey the Ožkabalai cemetery, a so-called Geležinkalnis, and the Virbalis Miesto Laukų cemetery were discovered. In the investigated hill-forts of Ragaišiai, Aspertavas and Šakiai no finds or cultural layers of archaeological value were found.

SKLIAUSČIŲ ARCHEOLOGINIŲ VIETŲ ŽVALGOMIEJI TYRIMAI

Renaldas AUGUSTINAVIČIUS, Bronius DAKANIS, Algimantas MERKEVIČIUS

2001 m., vadovaujantis VPK 2001 01 21 sprendimu Nr. 67 „Dėl pagrindinių apskaitos darbų užbaigimo“ bei KPC 2001 m. Archeologinių vietų apskaitos, tyrimų ir inventorizacijos programomis, buvo atlikti spėjamų Skliausčių kaimo (Vilkaviškio r.) archeologinių vietų žvalgomieji archeologiniai tyrimai bei jų žvalgymas.

2000 m. spalio mėnesį VU archeologai (A. Merkevičius, V. Šimėnas), remdamiesi Sūdavos mokyklos muziejuje saugomais radiniais, Skliausčių kaime lokalizavo spėjamą kapinyną, senovės gyvenvietę ir dvarvietę. Čia, prie spėjamo kapinyno, buvo aptiktos dvi geležinės grandys (žąslų ?), griūvančiame šlaite – žmogaus kaulų fragmentų bei apie 1 km į PR nuo jo – žiestų puodų šukių (spėjama dvarvietė). Tais pačiais metais VU archeologijos bakalaurė Eglė Montvilaitė KPC darbuotojams perdavė titnaginį radinį (vidurinės skeltės dalį su dešiniojoje kraštinėje esančia utilizacija), rastą tame pačiame kaime, arimuose, netoli spėjamos dvarvietės.

2001 m. žvalgomųjų archeologijos tyrimų metu aplankius jau minėtą Sūdavos mokyklos muziejų (vad. R. Naujokaitienė) nustatyta, kad čia iš Skliausčių kaimo saugomi trys akmeniniai kirviai su skylė kotui, du ruošiniai akmeniniams kapliams (?), sukamų girnų viršutinis akmuo, žiestų puodų šukės bei įmovinis ietigalis, rastas Andriaus Bujausko Žinių kaime, prie vandentiekio bokšto. Visa ši medžiaga, išskyrus minėtą ietigalį, surinkta maždaug per 30 metų vietoje, esančioje apie 50–60 m į Š nuo Skliausčių kaimo augančių 3 senų ažuolų (spėjamos dvarvietės) ir 12–15 m į P nuo Šešupės pakrante einančio lauko keliuko. Atsižvelgiant į radinių radimo aplinkybes, nuspręsta pirmiausia atlikti žvalgomočius archeologinius tyrimus spėjamoje dvarvietėje bei spėjamame kapinyne, o žvalgant šių objektų aplinką, ieškoti ir spėjamos senovės gyvenvietės pėdsakų.

Spėjama Skliausčių dvarvietė yra 1,3 km į Š–ŠR nuo Starkų mokyklos, 1 km į PR